

TILLBAKA TILL ARTIKELN SKRIV UT

NE

Fornstora dagar i Uppåkra

Louise Ridell, *NE-medarbetare*

På den bördiga slätten mellan Malmö och Lund har människor bott sedan urminnes tid. Jordbruksmarkerna är bland de bästa i världen, klass 10 enligt Lantbruksnämndens klassificering, och det är nära till vattnet, detta utmärkta transportunderlag. Här fanns på järnåldern ett blomstrande samhälle, Uppåkra, bortglömt i generationer men som nu står inför en ny glansperiod.

Det är svårt att få grepp om hur länge tusen år verkligen är. Tusen år. I över tusen år fanns i Uppåkra ett samhälle som var sin tids medelpunkt, centrum, stället där det hände. Nu har det gått ytterligare tusen år sedan det slutade vara det.

Utgrävningsplatsen i Uppåkra.

LOUISE RIDELL/NATIONALENCYKLOPEDIN

Unika Uppåkra

Marlena Calitta är vetenskapspedagog och arkeolog vid Lunds universitet och håller i guidade visningar av utgrävningen vid Uppåkra. Jag börjar med att lite försåtligt fråga om vad som skiljer Uppåkra från Birka, den kända vikingatida handelsplatsen i Mälaren.

– Det som utmärker Uppåkra är den långa kontinuiteten som boplat. Birka är inte ens i närheten av den långa kontinuiteten.

Vi går längs en nyanlagd grusgång som med en mjuk sväng leder till ett stor vitt tält vid sidan av den vidsträckta gröna åkern, alldeles i närheten av Uppåkra kyrka. Landskapet är flackt men det märks att vi befinner oss på en liten höjd, för utsikten är milsvid.

Tältet skyddar utgrävningen mot väder och vind och hindrar solen från att torka ut jorden. Där finns också åskådarpplatser, och kommer man på dagtid kan det hända att utgrävning pågår samtidigt som visning. Sommaren 2010 kommer här att vara guidade visningar på vardagar upp till tre gånger per dag.

Jordens gömda skatter

Det var när bondgården i Uppåkra skulle uppföra en ny byggnad 1934 som man upptäckte märkliga färgningar och föremål i jorden. Arkeologer tillkallades som snabbt kunde konstatera att det var boplatlämningar, s.k. kulturlager, och väldigt tjocka sådana.

Kulturlager är rester av mänsklig aktivitet och dessa kan berätta mycket om verksamheter och byggnationer på platsen. Nästan alltid gör man också fynd som stödjer och kompletterar informationen från kulturlagren. Brända lager blir till exempel orangefärgade i jorden, så där det är väldigt orange kan eldstaden ha varit. Det kan också vara ett tecken på att huset brunnit. Utgrävningarna i Uppåkra koncentrerar sig i år på just ett sådant område med nedbrunna hus.

– Det är särskilt ett hus som utmärker sig, det är från 500–600-tal. Där har man hittat en hel del ädelmetallföremål men också brända människoben, det kan röra sig om ben från 4–7 personer, säger Marlena Calitta. Det är mycket jämförande studier inom arkeologin, man jämför fynden med liknande föremål för datering. Många föremål har också kommit hit genom handel och utbyte. Till exempel var glas ett högstatusobjekt som inte tillverkades här i Norden på den tiden.

Vetenskapspedagogen Marlena Calitta berättar om färgningarna i kulturlagren.

LOUISE
RIDELL/NATIONALENCYKLOPEDIN

Regionalt centrum

Det har genom åren varit en del utgrävningar av området kring Uppåkra. År 1996 började man gräva mer systematiskt och sedan 2001 gräver man söder om kyrkan, en avgränsning gjord med vägledning av metalldetektorfynd. För fynd har man gjort, nära 25 000 metallfynd som smycken och beslag av guld, silver och brons.

Uppåkra har visat sig vara södra Sveriges största, fyndrikaste och mest långvariga järnåldersbosättning. Järnåldern i Norden brukar avgränsas från 500 f.Kr. till 1050 e.Kr. och bopplatsen i Uppåkra tror man var bebodd från ungefär 100 f.Kr. till omkring 1000 e.Kr. Bosättningen låg på en på många sätt idealisk plats. Uppe på en liten höjd, i närheten av en å som mynnar i Öresund, längs en uråldrig handelsväg som man tror sträckt sig från ungefär Helsingborg till Trelleborg.

När Uppåkra var som störst under vikingatiden tror man att där bodde mellan 700 och 1 000 personer och handeln var omfattande. Man har hittat stora mängder vikingatida vikter och fynden härstammar från hela Europa, ja ända från Orienten som arabiska mynt. Marlena Calitta poängterar att sådant som hittats i Uppåkra hittar man inte på vanliga boplatser.

– Här måste ha bott en social elit, det måste ha varit ett stort regionalt centrum.

Guldgubbar

Utgrävningarna är systematiskt utmätta. Pinnar visar var stolphål till hus kan ha stått och vita plastmärken visar inmätta grävruator och underlättar för katalogiseringen av fynd. Det luktar fuktig jord. De delar från förra årets utgrävningar som inte fylldes igen utan bara täcktes över har nu ett tunt grönt lager överst.

I princip all jord som grävs bort sållas så att man inte ska missa även de allra minsta fynden. De s.k. guldgubbarna, ornamenterade guldskivor som man vid tidigare grävningar hittills hittat ca 120 stycken av, är inte större än en nagel och lövtunna.

Tanken är att man ska tillvarata och utveckla denna möjlighet till att befinna sig mitt i arkeologin, att kunna vara "på plats" både i arbetet och i historien. Uppåkraområdet har uppmätts till ungefär 40 hektar, och det är hittills bara en bråkdel av detta som undersökt närmare.

Uppåkra Arkeologiska Center

Det finns långt gångna planer på ett besökscentrum, Uppåkra Arkeologiska Center, som ska lyfta fram och öka kunskaperna om platsens historiska betydelse. Staffanstorps kommun, Region Skåne och Lunds universitet med flera andra aktörer har gått samman i en stiftelse som står bakom projektet.

– Det är ritat och klart att bygga, säger Marlena Calitta. Tidigare var målet för invigning 2014 men nu ligger den lite längre fram i tiden.

På plats i Uppåkra ska då finnas inte bara utställningsyta utan också hörsal, bibliotek och lagrings- och konserveringslokaler för arkeologiska fynd. Man hoppas kunna locka 50 000 besökare om året, som inte bara ska kunna ta del av de utställda föremålen utan också kunna följa utgrävningsprocessen och den forskning som bedrivs vid fyndplatsen.

För den som inte vill vänta tills det arkeologiska centret är färdigställt finns en mycket sevärd utställning om Uppåkra på Historiska museet i Lund, med många spännande föremål.

Innan vi skiljs åt frågar jag Marlena Calitta vad som hade varit drömfyndet. Hon funderar lite men tycker att det redan funna slår det mesta.

– Frågan är vad som skulle kunna komma med tanke på vad vi redan hittat. Detta är en unik boplats. Se på de fynd som redan gjorts, de är "outstanding".

Externa länkar: Lunds universitets historiska museum och Uppåkragrävningar